

ÂKİF PAŞA DİVANÇESİ

M.A.Yekta SARAÇ* - M.Fatih ANDI**

Âkif Paşa XIX. asır Türk siyaset ve edebiyatının mühim edebî simalarından birisidir. Bulunduğu reîsülküttâblık, hariciye nâzırlığı, dâhiliye nâzırlığı, Kocaeli mutasarrıflığı gibi vazifeler ve siyasî hayatının, bu vazifeleri boyunca çizdiği inişli çıkışlı grafik, Âkif Paşa'ya Türk siyasî tarihinde önemli bir mevki sağlamıştır¹.

Bu önem, onun edebî cephesinde de kendisini gösterir. Her ne kadar daha sonraları, Fuad Köprülü, Ahmed Hamdi Tanpınar, Ağâh Sırrı Levend, Mehmet Kaplan gibi bazı yakın dönem edebiyat tarihçi ve araştırmacılarımız onu zihniyet ve tarz olarak eskinin bir devamı olarak görmüşlerse de, Âkif Paşa, *Tabsıra* adlı eserinin yanısıra, bilhassa *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa* adıyla kitaplaşmış olan husûsî mektuplaşmalarındaki ve *Münşeat-ı el-Hâc Âkif Efendi*'de toplanan resmî yazışmalarındaki dil göz önünde bulundurularak, devrinde ve sonrasında Namık Kemal'den başlayan bir yaklaşımla, Ebuzziya Tevfik, Muallim Naci, Şemseddin Sami, Mehmed Celâl vs. gibi bazı yeni edebiyat mensuplarınca, Türkçe'nin nesir yapısının sadeleşmesi seyrinde üzerinde durulması gereken öncü şahsiyetler arasında görülmüştür. Bunun yanısıra, yukarıda adı geçen *Tabsıra* isimli eseri, devrinin Âkif Paşa-Pertev Paşa kutuplaşmasını aksettiren bir eser olması açısından da önemlidir. Nesir sahasında kendisinden bahsettiren bu üç esere, *Şeyh Müştak'a Mektub* adıyla bilinen ve Şeyh Müştak'ın kimliği hakkında edebiyat tarihçilerinin değişik rivayetler ileri sürdüğü² meşhur mektubunu da ilave edebiliriz.

* Doç. Dr., İ.Ü.Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

** Yard. Doç. Dr., İ.Ü.Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl.

1 Akif Paşa'nın hayatı ve siyasî faaliyetleri hakkında daha geniş bilgi için bk.: Ahmed Hamdi Tanpınar, "Akif Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, cüz 4, İstanbul 1941, s.242-246; a.mlf., *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul 1977, s.189-195; Abdullah Uçman, "Akif Paşa", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, c.II, İstanbul 1989, s.261-262; M.Fatih Andı, "Akif Paşa", *Yeni Türk İslâm Ansiklopedisi, Örnek Fasikül*, İstanbul 1995, s.45-47; İbrahim Kavaz, *Akif Paşa, Hayatı,Eserleri*, Yayınlanmamış Doçentlik tezi, Elazığ 1996,322 s.

2 Bu konuda bk.: A.Hamdi Tanpınar, "Akif Paşa", *İslam Ansiklopedisi*, cüz 4, İstanbul 1941, s.242-246; M.Kaya Bilgegil, "Şeyh Müştak'a Dair Bir İpucu", *M.Kaya Bilgegil'in Makaleleri*, (Haz. Zöhre Bilgegil), Ankara 1993, s.441-457.

Paşa'nın şiirleri ise *Münşeât-ı el-Hâc Âkif Efendi* adlı eserinin son kısmındaki *Eş'âr-ı el-Hâc Âkif Efendi* adlı bölümde yer alır. Bu eserin ilk baskısı 27 Ramazan 1259 (21 Ekim 1843) de, ikinci baskısı ise 15 Cemâziyelevvel 1262 (11 Mayıs 1846)'da, İstanbul'da yapılmıştır. Eserin ayrıca 11 Rebûilevvel 1262 (9 Mart 1846) tarihinde Mısır'da yapılan bir Bulak baskısı da vardır. Bu her iki matbu nüsha da gerek nesir bölümü, gerekse *Eş'âr-ı el-Hâc Âkif Efendi* adlı bölümdeki şiirlerin sayısı ve tertibi açısından birbirinin aynıdır. Bunlardan başka İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY. nr.2597'de kayıtlı olan *Münşeât ve Eş'âr-ı Âkif Paşa* adlı yazma nüsha, bu evvelkilere nazaran ihtiva ettiği şiir sayısınca daha zengindir.

Âkif Paşa'nın şiirleri arasında bilhassa meşhur Adem Kasidesi ile torununun ölümü üzerine hece vezniyle kaleme aldığı Mersiye'si devrinde ve sonrasında adından en çok söz ettirenlerdir. Fakat bunların yanı sıra, divançesini bir bütün olarak göz önünde bulundurduğumuzda da muhteva, şekil ve üslûp açılarından XIX. asrın Eski Edebiyat'tan Yeni Edebiyat'a geçiş devresi hususiyetlerini taşıyan bir eser olduğu belirir. Onun şiirlerinin bu bakımdan da üzerinde durulmalıdır.

Fakat bu önemine rağmen Âkif Paşa'nın şiirlerinin bugüne kadar güvenilir ve sağlam bir neşri yapılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak maksadıyla ortaya koyduğumuz bu çalışmamızda biz onun şiirlerinin yer aldığı iki matbu nüshanın yanı sıra İÜ Ktp. TY, nr.2597'de kayıtlı olan *Münşeât ve Eş'âr-ı Âkif Paşa* isimli yazma nüshadan da istifade ettik.

Metni ortaya koyarken takip ettiğimiz usûl şu şekildedir:

1-Âkif Paşa'nın yaşadığı dönemde Türkçe'de meydana gelen fonetik değişimlerin ulaştığı nokta, metnin okunusunda belirleyici olmuştur.

2-Eklerin ve bazı kelime köklerinin yazılışında Türkçe'nin ünlü uyumu göz önünde tutulmuştur.

3-Metinde farklılık olarak kabul edilebilecek değişiklikler sayfa altlarında gösterilmiştir.

4-Yazma nüshaya Y., Bulak baskısı matbu nüshaya da M. kısaltmasıyla atıf yapılmıştır.

Bizim bu çalışmamızdaki gayemiz Âkif Paşa'nın şiirlerinin güvenilir bir metnini ortaya koymaktır. Bu şiirlerin devrindeki yeri, edebî değeri hakkındaki değerlendirme ve hükümlerimiz bir başka çalışmaya saklı tutulmuştur.

KASİDELER

- I -

Münâcât

Mef'ûlü Mefâ'îlü Mefâ'îlü Fe'ûlün

1. Ey Rabb-i şamed tâ'at ü 'işyânıma tevbe
Ey ferd-i Aḫad küfr ü imânıma tevbe
2. Bildim dediğim 'ilmime 'irfanıma tevbe
Buldum dediğim zevkıma vicdânıma tevbe
3. Peydâ vü nihân çün ü çerâ bûd u nebûda
Mâzî gibi müstaḫbel ü her ânıma tevbe
4. Nevm ü yaḫaza cû' ü şib' şamt ü tekellüm
Her kârıma her ḫâlime her şanıma tevbe
5. İkrârıma inkârıma taḫlîd ü mecâza
Taḫḫîkime izmârıma i'lânıma tevbe
6. Dâd ü sited ü şükr ü şikâyet gam u şâdi
Evhâm-ı ḫayâlâtıma iḫânıma tevbe
7. Nefs ü nefes ü cân ü beden cümlesi vâye
Tevbe dedigim nuḫk-ı perişânıma tevbe
8. Geldim kapıña pâdişehim 'âciz ü 'üryân
Fermân seniñdir ne ise 'Âkif'e ihsân

- II -

Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün

1. Ḥamdu lillâh ey kerîm ü kâmkâr-ı rûzgâr
Şadra teşrîfiñle olduñ dest-yâr-ı rûzgâr
2. Ḥaḫ şehensâh-ı cihânıñ 'ömrün eفزün eyleyip
Ḥaşre dek taḫtında olsun ber- ḫarâr-ı rûzgâr

I. I. Y. 165b.

II. M. 11, Y. 154 b. Sadr-ı esbak Gâlib Paşa'ya sunulmuştur.

3. Kâdr- dâñ bende-perver hâzret-i Maħmûd Hân
Ol Süleymân-ı zamân u şehriyâr-ı rûzgâr
4. Hâmîl-i mühr-i Hümâyûn eyleyip sen âşafı
Zât-ı bî- hemtâñı kıldı nâmdâr-ı rûzgâr
5. Mazhar-ı esrâr-ı ism-i a 'zam-ı tevfiğsin
Sensin el-hâk şadr-ı âşaf-ı iktidâr-ı rûzgâr
6. Devlete Belkîs-i mağşûdu getir bir lahzada
Kuvvet-i kudsiyye olsun âşikâr-ı rûzgâr
7. Çarh 'âciz kaldı tedbîrinden ey şadr-ı güzîn
Şöyle oldu cism-i 'âlem dâğdâr-ı rûzgâr
8. Merhem-i tedbîriñe vâbestedir ancak hemân
İltiyâm-ı zaħm-ı cevr-i zûr-kâr-ı rûzgâr.
9. İ'tikâdım böyledir ki bir nefes etseñ söner
Her tarafından hep şerâr-ı fitne bâr-ı rûzgâr
10. Bir gelir kevnî seniñ gibi muhiğ-i her-kemâl
Olsa zâtıñla becâdır iftiħâr-ı rûzgâr
11. Zihni-şâfiñ hâce-i ħall-âferîn-i müşkilât
Tab '-ı pâkiñ şâ'ir-i 'ankâ-şikâr-ı rûzgâr
12. Nokta-i re'yiñ kifâyet-sâz-ı kâr-ı kâ'inât
Kağre-i cûduñ yem-i gevher-nişâr-ı rûzgâr
13. Sâye-i kilkiñ ħağğ-ı ruhsâre-i levh-i kazâ
Kim sevâd-ı ħarfidir ħâl-i 'izâr-ı rûzgâr
14. Fikretin keşşâf-ı ma'nâ-yı zamîr-i 'âkl-ı küll
Meşrebiñdir mürşid-i vahdet-şi'âr-ı rûzgâr
15. Nefha-i gül-berk-i ħulkuñ kût-ı cân-ı kudsiyân
Reşha-i nîsân-ı luğfuñ cûy-bâr-ı rûzgâr
16. Re'fetiñ âsûdegî-bağş-ı kulûb-ı ħaş u 'âm
Dergehiñ dâru'l-emân-ı üstüvâr-ı rûzgâr

¹³ levh-i kaza: Levh ü kalem Y., Kim sevâd-ı: Düşvâr Y.

¹⁴ Fikretin: Fikriniñ M., zamîr-i: zamîri M.

17. Necm-i bahtıñ rûzgâra yâdigâr-ı âsumân
Hâk-i pâyiñ çeşm-i çarha bergüzâr-ı rûzgâr
18. Himmetiñ şîrâze-bend-i nüşâ-i mülk ü milel
Kudretiñ teşhîr-fermâ-yı hişâr-ı rûzgâr
19. Luţf-ı tab'ından nişân âyine-i İskenderî
Feyz-i 'adliñden kinâye nev-bahâr-ı rûzgâr
20. Nevk-i hâmeñden 'ibâret menba'-i 'aynü'l-hayât
Hüs-n-i hulkuñdan nümüne bâgzâr-ı rûzgâr
21. Vaşfıñı rûh-ı Felâţûn gûş edip olmaktadır
'Âlem-i berzahda hâlâ şermsâr-ı rûzgâr
22. Zulmet-âbâd-ı cihânda mihr-i enver bulmadı
Pertev-i re'yiñ gibi rûşen nehâr-ı rûzgâr
23. 'Aynek-i şems ü kamerle Zâl-i gerdûn görmedi
Fikr-i bârîkiñ gibi müşkil- güzâr-ı rûzgâr
24. Nâm u şânıñ zehre-çâk-i düşmen-i sengîn-nihâd
Şıyt-ı kahrıñ âhenîn sedd-i mazarr-ı rûzgâr
25. Kâdr-i zâtıñ 'arşdan berter der isem vechi var
Müttefikdir bunda cümle râz-dâr-ı rûzgâr
26. Hakk-ı evşâfiñ edâ mümkün müdür sığsın mı hiç
Nâv-dân-ı kilke bahr-i bî-kenâr-ı rûzgâr
27. Mühr-i mihr oldukça tâ ki zîb-i ceyb-i âsumân
Hâk seni şadrıñda etsin pâydâr-ı rûzgâr
28. Mağv olup gam sâye-i luţfuñda şâd olsun cihân
Leyli ta'kıb eyledikçe tâ nehâr-ı rûzgâr
29. Âsafâ derya-kefâ şadrâ veliyyü'n-ni 'metâ
Ey kerem-kâr-ı cihân 'âlî-tebâr-ı rûzgâr
30. Şadra teşrîfiñle 'âlem ser-te-ser 'iyd eyledi
Geçmedi hiç böyle bir rûz-ı mesâr-ı rûzgâr
31. Külfet-i târihden âzâdedir bî-iştibâh
'İyd-i mes'ûd-ı meserret-iştihâr-ı rûzgâr

32. Lîk şevk-i maqde miñle hâme destimde hemân
Gevher-i târîhi kıldı gûş-vâr-ı rûzgâr
33. Cevherîn târîhin 'Âkif böyle vird etsin cihân
Şadr-ı devrân Gâlib-i âşâf-vekâr-ı rûzgâr

-III-

Mef'ûlü Fâilâtü Mefâ'îlü Fâ'ilün

1. Nâr-ı gârîm-i gamla olunca kebâb dil
Hûn-ı cigerden etdi tedârik şerâb dil
2. Nâhîd çengi başına çalsın ki nâleden
Buldu sımâh-ı câne müessir rebâb dil
3. Sâhil-res-i necât olamaz mevc-i fitneden
Netsin 'aceb bu gavta-hor-ı inkılab dil
4. Efşürde oldu hayret ile sîne-i 'ukûl
Gülbank-i âh ile vereli ıztırâb dil
5. Hûn-âb-ı zağm-ı sîneyi çeşm-i revân edip
Eyler anı benân-ı nigâha hizâb dil
6. Hem-pâye-i merâtib-i a'dâd olup gider
Derd ü meşakqati nice etsin hisâb dil
7. Leb-teşne-i mecârî'-i cûy-i murâddır
Bilmez cihânın olduğun ammâ serâb dil
8. Mir'ât-ı câmdan görünürken ruḥ-ı ḥumâr
Olsun mu zevk-i bâde ile neş'e-yâb dil
9. Nisyân ise garaz gam-ı kevneyi bes hemân
Nûş etse bezm-i 'aşqda bir câm-ı nâb dil
10. Görsün şü'ûn-ı enfüs ü âfâk nüshasın
Çûn u çerâdan eylemesin pîç ü tâb dil
11. Nezdîkî-i 'ubûdeti derk eylesin yeter
Etdi 'amelde niyyet-i ecr ü şevâb dil

12. Bilse mişâl-i şu'le-i cevâle sırrımı
Havf u recâdan etmez idi feth-i bâb dil
13. Titrer velî bu hestî-i mevhumun üstüne
Lebrîzdir hevâ ile hem-çûn-ı habâb dil
14. 'Ârz-ı cemâl eder mi hakikat bu mertebe
Vech-i mecâza etmiş iken incizâb dil
15. Ammâ ne çâre hayf ki hem-râh-ı nefis olup
Etmiş tarîk-i hubb-ı sivâyâ zehâb dil
16. Bahr-i muhîf-i zevk u şafâ olduğun bilip
Cûyândır Sitanbulu mânend-i âb dil
17. Yok yok ben aîladım gârağın ferş-i rûy için
Bir dergehe erişmeğe eyler şitâb dil
18. Kim hâk-i 'itr-nâkini neşr etse 'âleme
Telhîn-i meşâmm-ı dehri eder müstetâb dil
19. Zîrâ ki verdi rif'at o dergâh-ı devlete
İkbâl-i sermediyle bir 'âlfî-cenâb dil
20. Ya'nî o mihr-menkabe Mazhar Efendi kim
Envâr-ı midhatıyla bulur âb ü tâb dil
21. Luţfu 'ibâdî 'itk u hem ahrârî rîk eder
Çesbân yazsa vaşfını mâlik-i rikâb dil
22. Sa'du's-su'ûd-ı bahta sitiğnâ-fürûş olur
Bâb-ı sa'âdetine eden intisâb dil
23. Ol âsümân-pâye ki ta'zîm kâsd edip
Râhında olsa reşha-feşân-ı gül-âb dil
24. Tatbîk eyledikte 'ulüvv-i cenâbına
Eyler hatâ-yı hâtırasından hicâb dil
25. Ey merci'-i ekâbir ü ey melce-i enâm
V'ey ma'delet-sirişt ü mekârim-me'âb dil
26. Hem-nâm-ı meşhar-i dü-cihân zât-i ekremiñ
Kâşırdr etse na'tiñi bî-had kitâb dil

27. İzniñ olursa hâl-i fakîrânemi yazıp
Olsun zekât-ı cûd ile şâhib-nişâb dil
28. Âmâc-ı tîr-i kavs-i kaçâ oldu ol kadar
Bozok kaçâsına edeli iktirâb dil
29. Ya 'nî vañanda dũş olup âlâm-ı gurbete
Çekdi 'azîm rıtl-ı girân-ı 'azâb dil
30. Bildi cezâsıdır 'atebeñden tebâ'üdüñ
Gördükde dehrden nice rûy-ı 'itâb dil
31. İlyâs-ı re'fetiñ yine hoş dest-gîr olup
Girdâb-ı ğamdan etdi rehâ iktisâb dil
32. Cevr-i felekle olmuş iken pîr-i nâ-tüvân
İhsânîñ ile eyledi kesb-i şebâb dil
33. Luţfuñ eder telâfî'-i mâ-fât bî-gümân
Eyler 'abeş bu şekveleri irtikâb dil
34. Bâri muhâtab eyleyerek bir perî dahî
Etsin bu nazm-ı tâzeyi faşlu'l-ıñîb dil
35. Deycûr-ı intizârda kaldı ğarâb dil
Bir gün gelir yapar mısın ay âfitâb dil
36. Şordum nühüfte mes'ele-i noğta-i femiñ
Sığmaz dedi bu mebhâş-i ğaybe cevâb dil
37. Vaşf-ı lebiñde kıt'a-i mercânı yâd edip
Yazsa nazîresin nola la'l-i müzâb dil
38. Bî-iştibâh çıkdı ğaţâ misk-i ezfere
Teşbih-i ğaţî-ı yâri sanırdı şavâb dil
39. Ğâlin görünce ğaţî-ı başar muntehâsınıñ
Eyler mi noğta olduğuna irtiyâb dil
40. Peyğüle-i firâğda ben kaldım 'Âkifâ
Oldu ğayâl-i vuşlat ile kâm-yâb dil
41. Ey ğâme-i şikeste-zebân eyledi yeter
İlhâm-ğâh-ı feyze zehâb u iyâb dil

42. Nevbet du 'âya geldi ki şâyeste ba 'de-zîn
Rûy-ı benât-ı fikre tutarsa niķâb dil
43. Tâ kim cihânda eyleye ta 'ķib 'usri yûsr
Sâyeynde şâd u ħurrem ola piç ü tâb dil

- IV -

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün

1. Rûzî kılınca Ħaķ baña ħân-ı 'inâyeti
Etdi naşib ni 'met-i dâru'l-ħilâfeti
2. Maĥşûr iken kenârda nevmîd nâgehân
Buldum ħücûm-ı ceys-i telefden selâmeti
3. Cism olmuş idi ħaste-i cân-ber-leb-âmede
Ma 'cûn-ı ħayb verdi aña tâze sıĥhati
4. Baĥş eyleyip ħuşûş ile Vehhâb-ı bî- 'ivâz
Ħuld-ı berîn-i sây-e-i tûbâ-yı şevketi
5. Erdim 'aceb sürûr u ħubûr u neşâta kim
Olmuş anıñ ħisâb-ı nihâyet bidâyeti
6. Vaķf eyledim vazîfe-i 'ömrü ehemm bilip
Ħasr-ı du 'âya ben cihet-i bâb-ı devleti
7. Şöyle ħamı unutmuşdum ki verirdi dil
Gördükçe lafz-ı miĥnete ma 'nâ-yı râĥatı
8. Tevhîş ederdi sâmi 'ayı ħâĥice fakat
Ehl-i kemâle Zâl-i sipihriñ 'adâveti
9. Ammâ emîn idim ben o endîşeden daĥî
Derpiş edip teķaddüm-i ma 'lûle 'illeti
10. Böyle şafâ-yı bâl ile âsûde bir gece
Çekdim dü-çeşme sürme-i ħâb-i ferâġati
11. Âġûş-ı fikre geldi hemân şâhid-i vaţan
'Ârz eyleyip nühüfte 'izâr-ı melâĥati

12. Ta 'bîrde hatâ edip ifrât-ı şevkden
Tutdum refîk-i zu'm ile râh-ı meserreti
13. Münhal olunca 'uğdeyi bildim қаза meğer
Etmiş bu gûne ta'miye nâm-ı muşîbeti
14. Çâh-ı belâya eyledi üftâde mekr ile
Vermez enîn ü âha dağî şimdi ruşsati
15. Nevk-i hadeng-i çevre hedef eyleyip beni
Vaz' etdi sîneme yine boz ok 'alâmeti
16. Kalmış bağıyye kîne-i dîrîneden gibi
İtmâmına bu def'a temâm etdi himmeti
17. Verdi felek ketebe baña az zamanda
Ta 'lîm edip kavâ'id-i meşğ-i meşakkati
18. Te'sîri var şu mertebe kim hüküm-i 'akrebiñ
Gösterdi sâ'atim dağî les'-i hûsûmeti
19. Zencîr-i kehkeşân ile bağlandı tâli'im
Ne istikâmeti mutaşavver ne ric'ati
20. Yâ Rab ne tîre-baht-ı cihânım felekde kim
Şubh-ı vaçanda yâd ederim şâm-ı gurbeti
21. Âyine-i kazâ mıyım âyâ bu 'âlemiñ
Hep bende mi görünse gerek derd ü miñneti
22. Düşmez mi ya 'Ufârîde gayret görüp beni
Bilmez mi yoğsa şirket-i vaşf-ı kitâbeti
23. Ser-geşte mi 'aceb o dağî renc-i devr ile
Yok mu anıñ da nefsinî tağlîşe kudreti
24. Çarhıñ belî mürüvveti yok nûr-ı çeşmime
Mîhr ü mehiñ 'ıyân şübût-ı şehâdeti
25. Andan ümîd-i 'âtfet etmek haţâ hemân
Bir zât-ı pâke eyleyelim 'arz-ı hâceti
26. Kim her nigâhı merhem-i zağm-ı derûn ola
Her harf-i nuţku şerh ede metn-i mürüvveti

27. Ya'nî o mihr-menkabe kim şadr imdi
Buldu anıfla ziyet ü zîb ü şerâfeti
28. Bir nüshadır nihâdi ki fihrist-i cûd ile
Etmiş ihâta cümle fûnûn-ı 'inâyeti
29. Sa'du'l-menâzil-i şerefiñ mâh-ı enveri
Kim mihre ğıbtâ-bahş fûrûğ-ı aşâleti
30. Mâhiyyeti mekârim-i ahlâk olmasa
Olmazdı böyle luğ u mürüvvet hüviyyeti
31. Güm-nâm ederci kuçr-ı semâ şubh-ı şâdıkı
Bulsaydı tal'atindeki feyz-i şabâhati
32. Münşî-i bî- 'adil ki vaşşâf vaşfımñ
Hakk-ı edâsına bulamaz istitâ'ati
33. Âb-ı hayât fazla-i hibr-i devâtıdır
Etmiş velî maķâm bu nûru o zulmeti
34. Çokdan gelirdi olmağa şâkird-i ahkârı
Olsa debîr-i çarhıñ ümîd-i liyâkati
35. Yazmış kitâba bahş-i heyûlâyı Bû 'Alî
Vermiş mi ya kitâbete bu hüsn-i şûreti
36. Mülk-i sühan kalem-rev-i tab'-ı kerîmidir
Bahreyn-i nazm u neşrde cârî hükûmeti
37. Şarf eylese işâretini naħv-i hâmeye
İntâķ eder ma'ânî-i hikmetle hey'eti
38. Nazmında Kâtibî'ye mu'âdil yazan anı
Cehl-i mürekkeb ile verir dehre şöhreti
39. Dil-teng olurdu reşk ile Veysî vü Nergîsî
Görse bu nev-edâyı bu nûşın 'ibâreti
40. Bir 'andelîb-i gülşen-i ma'nâ ki hâmesi
Taķsîm eder şafir-i sarîr-i belâgati

29. Mihre ğıbtâ-bahş: âfitâb zerre (!) M.

40. sarîr-i: nevâ-yı Y.

41. Yâhûd o nâzenîn-i zamândır ki gösterir
Her hatvesinde nice delâl-i berâ'ati
42. Dem-bestedir Harîrî hele bu maqâmda
Pestden tutar anıñçün uşûl-i hikâyeti
43. Teşbîh ederdim ebrû-yı cevre suşûrunu
Hemvâr olaydı böyle anıñ da lefâfeti
44. Meh-i tal'atâ melek-şiyemâ bende-perverâ
Ey gülistân-ı 'âţfetiñ zîb ü behceti
45. Kande fakîr kande metâ'-ı sitâyışıñ
'Afv et kuşûr-ı tab'-ı kalendar-bizâ'ati
46. Lâ-siyemâ meşâ'ib-i reybü'l-menûn ile
Rencûrdur göñül veremez nazma ziyeti
47. Hanzal-mezâk ise ne kadar kilk-i bî-mezem
Vaşfîñla buldu ney-şeker-âsâ halâveti
48. Nazm-ı medâyihiñde vesîle murâd edip
Etdimse de şikâyete maqrûn hikâyeti
49. Gördükde vech-i enveriñi unuttum bütün
Târîkî-i meşakkat ü renc ü felâketi
50. Biñde birin beyân edemem nazm u neşr ile
Senden müşâhid olduğum ihsân u şefkati
51. Etdiñ kabûl kulluğa bu fahr bes baña
Bendeñ gibi kemîne-i bî-kadr u kıymeti
52. Erdi sühan merâtib-i tasdî'a 'Âkifâ
Yâd et du'â-yı hayr-ı serî'u'l-icâbeti
53. Olsun bi-ħaqq-ı levh u kalem dem-be-dem füzûn
İkbâl u kadr u menzilet ü 'ömr ü devleti
54. Mir'ât-ı tab'-ı şâfına göstermesin Hudâ
Miqdâr-ı zerre rûy-ı gubâr-ı küdüreti

49. Birinci mısraın vezni bozuktur.

- V -

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

1. Cân verir âdeme endîşe-i şahbâ-yı 'adem
Cevher-i cân mı 'aceb cevher-i mînâ-yı 'adem
2. Çeşm-i im'ân ile bakdıkça vücûd-ı 'ademe
Şahñ-ı cennet görünür âdeme şahrâ-yı 'adem
3. Galağ etdim ne revâ cennete teşbîh etmek
Başkadır ni 'met-i âsâyış-i me'vâ-yı 'adem
4. Tatalım anda da olmuş ni 'am-ı gûnâgûn
Öyle muhtâc-ı tenâvül müdür âlâ-yı 'adem
5. Kimse incinmedi vaşfında anıñ zerre kadar
Besledi bunca zamân 'âlemi bâbâ-yı 'adem
6. Var ise andadır ancak yogise yokdur yok
Râhat işterseñ eğer eyle temennâ-yı 'adem
7. Ne gam u guşşa ne renc ü elem ü bîm ü ümîd
Olsa şâyeste cihân cân ile cûyâ-yı 'adem
8. Yok dedikçe var olur yok mu garâbet bunda
Nâm-ı hestî mi nedir hâl-i mu 'ammâ-yı 'adem
9. Etse bir kerre telâfüm hep eder kevneyni
Garğa-i mevc-i fenâ cûşîş-i deryâ-yı 'adem
10. Mâder-i dehr mevâlfidi ki durmaz doğurur
Der-kenâr etmek içündür anı bâbâ-yı 'adem
11. Çarhın evlâdını başdan çıkarır dâye-i dehr
Etmese terbiye sık sık anı lâlâ-yı 'adem
12. Herkesiñ kısmeti yokdan gelir ammâ bilmez
Yeri var 'âleme menn eylese selvâ-yı 'adem
13. Merdümî neş't-i Âdem'de yok oldu gitdi
Vechi var dense benî Âdem'e ebnâ-yı 'adem

14. İki kâğıtdan 'ibâret nûsah-ı kevn ü mekân
Biri ibkâ-yı vücûd ü biri ifnâ-yı 'adem
15. Selb ü îcâb te'ayyün ederek 'âlemden
Bir netîce verir elbette kazâyâ-yı 'adem
16. Mîm-i imkânını mahv eylese mollâ evvel
Yoğsa nefy eylemese de âhîridir lâ-yı 'adem
17. Şeyhe bak ketm-i 'ademden deyü takrîr eyler
Bilmez ammâ ki nedir ma'nî-i ihfâ-yı 'adem
18. Sığmaz ol dâire-i kevn ü mekâna ne bilir
Geçmeyen 'arşî nedir mülk-i mu'allâ-yı 'adem
19. Yok yere zâhid urur da'vî-i hestîden dem
Yakasın tutmuş iken pençe-i kübrâ-yı 'adem
20. Sanırım masraf u îrâdî gelir hep başa baş
Oldu serrâ-yı vücûda göre darrâ-yı 'adem
21. Zeyd-i vârid ile şulh olmadı 'Amr-ı 'âid
Yoğise 'âlemin aşı ne bu gavğa-yı 'adem
22. Kays u Leylâsı dahî Zeyd ile 'Amrî gibidir
Diyecek olsam olur ol dahî esmâ-yı 'adem
23. Farkı gûyâ bu iki şûretiñ 'aqlımca benim
Birisî hubb-ı fenâdır biri bağzâ-yı 'adem
24. Nağs-ı Nâmıkla 'aceb Nâmık olur mu Hâtem
Var gibi bunda vücûd ehline îmâ-yı 'adem
25. Şeyh efendi saña der miydi ki varîndan geç
Varlığıñ olmasa da sidre-i me'vâ-yı 'adem
26. Hîdmet et sen aña varîñla ki tâ himmet edip
Eylesin ol da seni 'ârif-i ma'nâ-yı 'adem
27. Çekme dünyalık için gam dil-i nâ-bûdîde
Var iken mâ-ğaşal-ı rızk-ı 'atâyâ-yı 'adem

28. Herkese bâr-ı belâ kendisinin varlığıdır
Gam u âlâmdan âzâde berâyâ-yı 'adem
29. Şarf edip varını 'aklın var ise var yog ol
Râhat isterseñ eğer eyile temennâ-yı 'adem
30. Biz bu miñnet-geh-i hestîye küçükden geldik
Yohsa kim eyler idi terk-i kühen-i cây-ı 'adem
31. Durmasa böyle felek bâri yıkılsa gitse
Bir zamân olsa yeri hayme-i bâlâ-yı 'adem
32. Avıdan halkı bu gam-ğânedede oldur yohsa
Olmasa müşkil idi tesliye-bağşâ-yı 'adem
33. Doğrusu râhat ederdik gidip 'âlem 'ademe
Yerine gelse anıñ sâha-i pehnâ-yı 'adem
34. Ber-murad olmayıcak ben yere geçsin 'âlem
Necm ü mihr ü mehi olsun eşer-i pây-ı 'adem
35. Çâk çâk eyler idim ceyb-i kabâ-yı 'ömrü
Olmasa zeyli tırâzîde-i tamğâ-yı 'adem
36. Ben o bîzâr-ı vücûdum ki dil-i gam-zedeme
Üns-i mavtın görünür vahşet-i şahrâ-yı 'adem
37. Şafağ-ı şubh-ı beğâdır nazarımda gûyâ
Mevce-i baħr-i siyâh-ı şeb-i yeldâ-yı 'adem
38. Öyle bîmâr-ı gamım kim olamam âsûde
Câme-ğâb olsa baña şeh-per-i 'ankâ-yı 'adem
39. Dil-ğarâbım ben o hey'etde ki nisbetle baña
Beyt-i ma'mûr olur ģâne-i bî-câ-yı 'adem
40. Öyle bîmâr-ı gamım şahn-ı fenâda gûyâ
Yapdı enğâz-ı elemden beni bennâ-yı 'adem
41. Aħter-i mağlabım âfâk-ı felekden doğmaz
Günde biñ şey doğurur leyile-i ģublâ-yı 'adem
42. Düşmeden sâye-i kilik-i emelim levh-i dile
Noğta-i kilim olur ģâl-i müheyyâ-yı 'adem

43. Cevheri su kesilir tâbiş-i ye'simle eğer
Çeşm-i ümmîdime dûş olsa merâyâ-yı 'adem
44. Yoğ olur ismi dahî 'ayn-ı müsemması gibi
Emelim olsa eğer dâhil-i hulyâ-yı 'adem
45. Bî-vücûdum o kadar ben ki aransak ikimiz
Ben bulunmam bulunur belki müsemmâ-yı 'adem
46. Hâyetim çarha sükkûn-âver-i tab'-ı ta'fil
Vaşşetim bâ'ış-i peydâyî-i sevdâ-yı 'adem
47. Vâlihîm öyle ki 'aks-i nîgeh-i germinden
Reng-i hayret alır âyîne-i deryâ-yı 'adem
48. Vaşşetim öyle ki olsa nazar-ı ünsüm olur
Tîr-i rem-gerde-i âhû-yı sebük-pây-ı 'adem
49. Ye'sim ol mertebe kim şûret-i ümmîdimdir
Mâverâ-yı felek-i maḥv-ı heyûla-yı 'adem
50. Bulanır giryeye hûnînim ile baḥr-i vücûd
Saranır âhım ile sebze-i şahrâ-yı 'adem
51. Öyle dil-tengî-i hestî ile rencûrum kim
Hûn olur nâlelerimden dil-i ferdâ-yı 'adem
52. Buña tâkât mi gelir ya buña cân mı dayanır
Meğer imdâd ede hestî-dih-i eczâ-yı 'adem
53. Âferîn ey ney-i kilik-i hüner-i 'Îsî-dem
Eylediñ nefḥa-i i'câz ile ihyâ-yı 'adem
54. Şu'le-i nefḥa-i cân-sûzuñ ile lîk yanıp
Olmadan dâğ-ı tenim şem'-i şeb-ârâ-yı 'adem
55. Bir gâzel söyleseñ olmaz mı berâ-yı hâtîr
Ne kadar şiklet ise nazm-ı muḳaffâ-yı 'adem
56. Hâl-i 'anber-şikenîñ fitne-i eczâ-yı 'adem
Nîgeh-i siḥr-eşeriñ nâtîka-baḥşâ-yı 'adem
57. Cân bulur taraf-ı lisâmîla ḥurûf-ı hestî
Çâk olur nâveg-i gamzeñle süveydâ-yı 'adem

58. 'Araz-ı h̄andeye la'l-i nemekîniñ cevher
Cevher-i harfe femiñ nokta-i yektâ-yı 'adem
59. Seni görse dökülürken kațarât-ı eşkim
Havf-ı gamzeñle olur âbile-i pâ-yı 'adem
60. Kavs-i ebrûsunu kursa yıkılır tâk-ı felek
Tîr-i müjgânını atsa titirer cây-ı 'adem
61. Cân atardı 'ademe tîg-i nigâhından ecel
Tîr-i hışmından eğer yanmasa beydâ-yı 'adem
62. Añlamıř nisbetini mihr ü vefâ-yı yâre
Eden oldur dil-i bî-çâreyi cûyâ-yı 'adem
63. 'Âkifâ tarh-ı řuver eyledi hîç-â-hîçe
Var mı hâmem gibi bir hendese-pîrâ-yı 'adem
64. 'Ârifân yokluğıla etmede işbât-ı vücûd
Ben ise varlığıla eyledim inşâ-yı 'adem⁶⁴.
65. Yođu var eylemeğe hayli çalışdım lâkin
Oldu sa'y ü řalebim hep lev ü levlâ-yı 'adem
66. Sığmadı çünki dehân-ı dile nuşk-ı hestî
Eyledim hâme-i mu'ciz-demi gûyâ-yı 'adem
67. Bu kařide kaleme Kâf-ı fenâdan geldi
Olsa nâmı yaķıřır beyzâ-i 'ankâ-yı 'adem
68. Kimisi nîstî-i ğamla beķâ-cû-yı vücûd
Kimi hestî-i elemle řaleb-efzâ-yı 'adem
69. Maħv-i hâk-i reh-i şâhenşeh-i kevneym ben
Ne tevellâ-yı vücûd u ne teberrâ-yı 'adem.

MESNEVİ*

1. K̄anı mûnis-i ğam-küsârım k̄anı
Efendim hâķikat-ři'ârım k̄anı

⁶⁴. eyledim: eylerim Y.

* M. 34, Y. 167 b., Hasbihâl tarzında mesnevî olup menfâda söylenmiştir.

2. Vefâdâr-ı 'âlî-cenâbım benim
Aşâletde şâhib-nisâbım benim
3. Müsâvât u luţfa tevessül eden
Çekilmez cefâma taĥammül eden
4. İyî günde baña verip takvîyet
Kötü günlerimde eden teslîyet
5. Felek koydu âteş dil ü cânıma
Beni ĥasret etdi mihribânıma
6. Reg-i cânâ urdu felek nişter
Ķabül-i rüfû eylemez bu eşer
7. Anıñçün derûnum yanıkdır yanık
Fırâkıyla her dem gözüm uyanık
8. Yanımda eğer olsa ol derd-dâşım
Bu rütbe aĥar mıydı gözden yaşım
9. Yetişdi semâya enin ü fiğân
Ķayansın felek dedigiñ bî-emân
10. Ne imiş o da görsün âh-ı dili
Yüzü gömgök olsun bükülsün beli
11. Ķarâb oldu cismim temelden ĥarâb
Amân sâķiyâ ver bir eski şarâb
12. Kebâb oldı cismim şarâb isterim
Şeb-i ģamdayım âfitâb isterim
13. Şu ĥatma a kâfir n'olur sâde ver
Ķam-ı rüz-ı ferdâ-yı hep bâde ver
14. Baķıp camdan bari İstânbûla
Şu endüh-ı nefyi unutsam n'ola
15. Yarım verme zevkı edersin heder
Daĥî olmadım mest çeşmiñ kadar
16. Getür sâķiyâ ver baña bir şarâb
Yıkık gönlümü dest-i lütfuñla yap

17. Cigerde nümâyandır iltihâb
Tutuşdum meded sâkiyâ ver şarâb
18. Suludur meger sâkiyâ bu şarâb
Ki akdı gözümnden içindeki âb
19. Sirişkim bunu bildi ise sulu
Yetişdir baña sen bir âhar dolu
20. Hemân meydır ehl-i gamîñ çâresi
Kapanır mı nâb ile yâresi
21. Kapadı beni gam dolup sağ u sol
Var ise buña çâre meyden diger bul
22. Demiş benden evvelki bir ehl-i dil
Olup ol dañî nefy ile münfa‘il
23. Ğarîbü'd-diyârım Ğarîbü'd-diyâr
Olur mu baña bâdeden Ğayrı yâr
24. Selefde geçen pâdişâhîñ biri
Dedi şâ‘ir Añtala gel beri
25. Ne çok vaşf edersin bu meyde ne var
Bunuñ evveli telh u sonu humâr
26. Dedi kim arasında bir vaqt var
Saña doğrusun söyleyim âşikâr
27. Seniñ tahtıñ almam ben ol bir deme
Degil tahta belki bütün ‘âleme

²¹ Vezin bozuktur.
kapadı: kapatdı Y.
diger: gayrı Y.

TARİHLER

-I-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Pâdişâh-ı yem-şiyem hâkân-ı İskender-'alem
Dâver-i Dârâ-ğaşem, şâhenşeh-i şâhib-kırân
2. Hâzret-i Sultân Maḥmûd Hân-ı Gâzi kim odur
Melce-i cümle-enâm u mefḥar-ı devr-i zemân
3. Cûybâr-ı kudreti cârî cihâna sũ-be-sũ
Āfitâb-ı re'feti şâmil be-farḫ-ı ins ü cân
4. Baḥr-i cûdunda bulundu gevher-i ümmid-i kâm
Yümn-i 'ahdinde bilindi ma'ni-i emn ü emân
5. Sâyesinde ehl-i İslâm ü re'âyâ cümleten
Oldu dil-sîr-i ni'am sîrâb-ı lutf-ı râygân
6. İşte icrâ eyleyüp bu karyeye mā'-i ma'în
Oldu hep reyyân-ı iḥsân-ı hümâyün teşne-gân
7. 'Ömr ü şân u şevketi efzün olup gündün güne
Ta ebed olsun serîr-i saltanatda kâmrân
8. 'Ākifâ târiḫ-i inşâsın ederken cüst-ü-cũ
Nüşâ-i efkârda bâ-feyz-i Rabb-i müste'ân
9. Su gibi bir mışra'-ı berceste akdı ḥâmeden
Yapdı bu nev-çeşme-i pākizeyi Maḥmûd Hân

-II-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Şehenşâh-ı cihân 'Abdülmeccid Hân-ı kerem-güster
Ki teşhîr eyledi yek-ser kulûbu ḥüsn-i aḫlâkı

I. M. 28, Y. 162 a. Boyacı Karyesinde olan çeşmeye tarih

II. M. 30, Y. 162 a. Bursa'da menfâda iken söylenmiştir.

2. 'Adâletle 'inâyetle edip dünyâyı âbâdân
Fürûg-ı şevket-i 'âlem-şümülû aşdı nüh tākı
3. Olup 'ömrü medîd iqbâl ü iclâli mezîd olsun
'Adûsı varsa sûzân eylesin şemşîr-i berrākı
4. Doğunca şulb-i pâkinden yine şehzâde bedr-âsâ
'Uyûn-ı halkı rûşen eyledi ser-tâ-ser işrākı
5. Edip ihyâ-yı nâm-ı cedd-i 'âlî-şânına himmet
O şâhuñ vaşf-ı pâki bir dahî doldurdu evrākı
6. Serîr-i saltanatda tâ kıyâmet ber-karâr olsun
Olup zât-ı hümâyûnun hemîşe hıfz-ı Hâk vâkı
7. Be-câ olmaz mı bu eyyâm-ı ferruḡ-fâl-i şâdide
Niyâz etsem du 'â-güyâna ben de 'afv u ıtlākı
8. Mübârek günde geldi mâh-ı ihsân-ı 'atâdır bu
Sevindirsın beni şâh-ı güzînin raḡm u eşfākı
9. Çıkar bâlâ-yı çarḡa 'Âkîfâ târiḡ-i milâdi
Gelip Sultân Ḥamîd etdi münevver cümle âfākı

-III-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Kıtḡb-ı 'âlem Çerkesi eş-Şeyḡ el-Hâc Muştafâ
Kim tarîk-i Ḥalvetide olmuş idi reh-nümâ
2. Pertev-i nûr-ı kemâli şöhre-i âfâk olup
Dergeh-i vâlâsı oldu ehl-i ḡale mültecâ
3. Sû-be-sû yebû '-ı feyḡ u himmetin icrâ ile
Eyledi onbir ḡalife ile cihâna es-şalâ
4. Yetmiş üç yaşında emr-i "İrci'î" vârid olup
Edicek ârâm-gâhın gülşen-i mülk-i beḡâ

5. Düşdü bir târih 'Âkif bendesinin kalbine
Hü deyip firdevs-i vaşla erdi pîrüm Muştafâ
(1229)

-IV-

Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün

1. Mâcerâ-yı elemimdir reşâhât-ı kalemim
Ser- nüvişt-i kalemimdir fîkârât-ı elemim
2. Elemim suhte-i ye's eder arz-ı emeli
Meyl-i âfâk-ı ümmid etmeden ebr-i kalemim
3. Kalemim gayet-i a'dâdı ederdi tahdîd
Kâbil-i keyf ü kem olsaydı nişab-ı elemim
4. Elemim cevher-i ferdiñ 'arâz-ı lâzımıdır
Oldu hem-neş'et-i terkîb-i elemle kalemim
5. Kalem-i baht-ı siyâhımla mürekkebe olalı
Varâk-ı hâtıra nakş oldu sevâd-ı elemim
6. Elemim yem sühanım mevc ü hayâlim girdâb
Anda bir mâhi-i kullâb-girifte kalemim
7. Kalemim açsa ağız sehv ile hâ-yı hevese
Aña ânide tekaddüm eder elif-i elemim
8. Elemim mihbere endîşe likâ ye's midâd
Çekmede satr-ı ümmide hatt-ı butlân kalemim
9. Gam-küsârlıkda fedâ-yı ser edip yekdigere
Olur ol bu bu o bakşâñ kalemimle elemim
10. Garazım tayy-ı mezâmindir ancak 'Âkif
Yoğsa sehv-i kalemimdir kelimât-ı elemim

IV. M. 32; Y. 168 b.

² Birinci mısraın vezni bozuktur.

-V-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Hüsrev -i 'âlî-neseb hâkân-ı gerdün-ihtîşâm
Nesl-i pâk-i Âl-i Oşmân dâver-i Dârâ-gulâm
2. Ya'ni Maḥmūd Ḥân-ı Ğâzi kim zamân-ı devletin
Muttaşıl nev'-i benî Âdem bulur hengâm-ı kâm
3. Tâzelendi yümn-i 'ahd ile nüḥ âbâ çâr ümm
Geldi 'adl ile mevâlîde beḳâ-yı intizâm
4. Eylesin âġûş-ı ümmidin enâm âmâde kim
Mâder-i eyyâmdan doğmaktadır tıfl-ı merâm
5. Geldi bu şehzâde kevne şulb-i pâkînden yine
Enfûs ü âfâka verdi nûr-ı vechi ferr-i tâm
6. Olsun a'dâ-yı siyeh-kârîñ şeb-i baḫt 'akîm
Eyledikçe tal'at-ı şâh-ı cihân def'-i zalâm
7. Faşş-ı mühre konsa 'Âkif naqş-ı târiḫim sezâ
Müḫr-i devre ṭâlî'-i Sultân Süleymân verdi nâm

-VI-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Vâhibü'l-âmâl Ḥân 'Abdülmecidiñ eylesin
'Ömr ü şân u şevketin efvün ilâ yevmi'r-tenâd
2. Şulb-i pâkînden gelip dünyâya bir şehzâdesi
Eyledi cümle kulûbu lutf-ı Ḥaḳḳ mesrûr u şâd
3. Fâtiḫ-i kenz-i murâd olsun kudüm-ı ḫayrî kim
Nâm-ı ecdâd-ı 'ızâmı oldu zîb-i intikâd
4. Vâlid-i 'âlî-nijâdıyla bile 'ömrün Ḥudâ
Eylesin devlet-serâ-yı 'âfiyetde ber-ziyâd

5. 'Ākifā imdād eder harf-i nidā tārīhime
Maqdem-i Sulţān Meḥemmed kıldı dehri ber-murād

-VII-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Şeh-i Cem-kevkebe Sulţān Mecidîñ her dem
'Ömr ü ikbālını eفزün ede Rabb-i mennān
2. Lütfu i'mār-kün-i köhne-sarāy-ı 'ālem
Ḳahrı ber-bād-dih-i ḥürmen-i zulm ü 'udvān
3. 'Adl u dād ile cihān mülkünü etmekte o şeh
Ġibta-baḥşā-yı çemen-şuffa-i bağ-ı Rıdvān
4. Minnet Allāh'a ki ol dāver-i 'āli-gühere
Yine bir duḡter-i ḥovrā-şıfat etdi iḥsān
5. Çıkdı āfāka bu tārīḡ-i güziniñ 'Ākifā
Zīnet-efzā-yı şühüd oldu Na'ime Sulţān

-VIII-

Mef'ûlü Fâ'ilâtün Mef'ûlü Fâ'ilâtün

1. Ḥākān-ı pāk gevher 'Abdülmecîd Ḥān'a
Bir duḡter-i mükerrrem etdi Ḥudā 'ināyet
2. Tutdu meşām-ı dehri deryā-yı şevḡ u şādī
Gül mevsiminde geldi gül-gonca-i leṡāfet
3. Şahn-ı semāda Zühre n'ola olursa raḡşān
Āfāka çıkdı zirā o āvānda meserret
4. O şāh-ı kāmkāra hem cümle-i enāma
Mes'ud ola İlāhī bu evvelin velādet
5. Tārīḡi 'Ākif el-hak şebt oldu ḡalb-i necme
Oldu Mevḡibe Sulţān gehvāre zib-i şevket

VII. M. 36.

VIII. Y. 161b.

⁵ Vezin bozuk.

-IX-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. 'Aıyye Fâıma hânım ki tâzelikte dirîğ
Verem dedikleri derd etdi kâmetin iki kat
2. Eşer-pezir-i devâ olmayıp o dâ'-i 'uğâl
Bitirdi şerbet-i merg ile hâdimü'l-lezzât
3. İşitdi vâlidî yandı yakıldı Edrinede
Unutmaz anı göñül tâ-be-ğaşr-ı mağlûkât
4. Kemâl-i hüzn ile kayd etdi lafz-ı târihin
İkiyüz elli yedide 'Aıyyem etdi vefât

Muhammes**Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*

1. Efendim başkadır şimdi muğaddem gördüğün göñlüm
Zahm-dâr oldu evvel zahma merhem gördüğün göñlüm
Olup bigâne bezm-i vaşla mağrem gördüğün göñlüm
Enin-i âha hem-dem oldu bî-gam gördüğün göñlüm
"Perişandır senin vaktiyle hurrem gördüğün göñlüm"
2. Gül-i ruhsâr-ı şevkim semüm-ı cevri ile soldu
Harim-i külbe-i kalb-i hazinim hün ile doldu
Nihâl-i mağlabım pejmürde vü bî-berg ü bâr oldu
Bu rütbe ibtilâya bilmezem cânâ sebep n'oldu
"Perişandır senin vaktiyle hurrem gördüğün göñlüm"
3. Serpüşüm oldu vağf-ı bâlîn-i gam u kürbet
Dü-çeşm-i hün-feşânım sâgar-ı humhâne-i miğnet
Nigâh-ı haşretim âvâre-i menzil-geh-i hayret
Dağıldı zülf-i müşginiñ gibi esbâb-ı cem'iyet
"Perişandır senin vaktiyle hurrem gördüğün göñlüm"

IX. M. 37. Kerîmeleri vefâtında söyledikleri târihtir.

* Muhammes; Y. 162b. Bir mısran tazmini ile.

4. Olup rıtl-ı girân vuşlatıñla mest-i bi-pervâ
Ederken çarha belki cümle-i ekvâna istignâ
Fırâkıñla vücûdum dâg-ber-dâg oldu ser-tâ-pâ
Unutdum zevk u şevk 'âlemlerin ey şüh-ı bi-hemtâ
"Perişandır senin vaktiyle hurrem gördüğüñ göñlüm"
5. Cihânda böyle derde düşmesin 'Âkif gibi bir cân
Nice bir derd ammâ döst merg ü düşmen dermân
Meded cânâ meded luţfuñ ile kıl bendeñi şādân
Edip bu mışra'ı tazmîn ü tekrâr eylerim her ân
"Perişandır senin vaktiyle hurrem gördüğüñ göñlüm"

MÜSEDESLELER

-I-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Ne ol yâr ile vahdetde ne vahdetden cüdâyım ben
Ne bezm-i vuşlata mahrem ne hecre âşinâyım ben
Ne sermest ü ne hûşyârım ne bây u ne gedâyım ben
Muhaşşal râh-ı Sulţân-ı Necefde hâk-i pâyım ben
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben
2. O sulţân-ı celâlet kim tenezzül eylemiş hâke
O ma'nâ-yı hâkîkatdir ki sığmaz lafz-ı idrâke
Verir mihr-i hayâli reng-i hayret zihn-i derrâke
Baş eğmezsem n'ola ben bu mu'allâ tâk-ı eflâke
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben
3. Gülistân biñ nümüne şive-i hüsn-i cemâlinden
Hazân endek nişâne hey'et-i kahr u celâlinden
Cihân âşüfte vü şeydâ anıñ şevk u vişâlinden
Hüveydâdır bu ma'nâ cümleñiñ hâl ü maqâlinden
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben

⁵ cânâ: şâhım Y.

I. M. 17, Y. 103b.

4. Eyâ şâh-ı velâyet râz-dâr-ı seyyid-i 'âlem
Yed-i yümnâ-yı kudret şehriyâr-ı a'del ü ekrem
Seniñdir 'ilmile 'irfân seniñdir ma'nî-i mülhem
Bu ma'la'dan bulur cümbüş felekde neyyir-i a'zam
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben
5. Ulüvv-i zâtüñ eyler vaşf-ı rûhu'l-kudse istiğnâ
Şabâh-ı tal'atiñden nûr alır nüh târem-i bâlâ
Fürûğ-ı pertev-i mihr-i cemâliñdir yed-i beyzâ
Yanan nâr-ı muhâbbetde bu nazmı eylemiş inşâ
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben
6. Eder ta'lîm-i nermî Zülfikârın seng-i hârâyâ
Verir nuţkuñ hayât-ı câvidânî Hızr u 'Îsâyâ
Bulur 'arş-ı berîn âvîze-i na'tiñle pîrâyê
Dü 'âlemde budur dest-i dil-i 'ârifde sermâyê
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben
7. Değişmezse mey-i 'aşk ile zâhid dîn ü îmânı
Görür mü 'Âkifâ bu kec-nazarla vech-i cânânı
Hayâlâtına aldanmaz cihânıñ kalb-i nûrârî
Yed-i Hayderden içdim çünkü ben şahbâ-yı 'irfânı
Fedâ-yı âteş-i 'aşk-ı 'Aliyyü'l-Murtezâyım ben
Gübâr-ı âsitân-ı hazret-i âl-i 'abâyım ben

-II-

Mef'ûlü Fâ'ilâtü Mef'ûlü Fâ'ilün

1. Dil baña mahrem olmadığın şimdi añladım
'Aşk ile hemdem olmadığın şimdi añladım
Derdimle derhem olmadığın şimdi añladım
Bu zahme merhem olmadığın şimdi añladım
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım

2. Bî-yâr ü ğam-küsâr düşüp ğurbet ellere
Sûzişle döndü cân ü benim naḥl-i aḥgere
Âh u fiġân u nâlelerim gelse bir yere
Hengâm-ḥîz-i diger olur şaḥn-ı maḥşere
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım
3. Çok ağladı bu didelerim kimse silmedi
Eşk-i nişârımı gören inşâfa gelmedi
Geçdi bahâr u şayf gül-i kâm açılmadı
Aġyâr u yâr çekdiğim âzârı bilmedi
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım.
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım.
4. Zehrâbe-nüş-ı ğam-gede-i künc-i firkatim
Sîlî-ḥôr-ı keşâkeş-i tûfân-ı miḥnetim
Gümgeşteyim felek-zedeyim cây-ı ğurbetim
Minnet Ḥudâya kâ'il-i ḥükm-i ḥaḳîkatim
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım
5. Ḥunâb akıtdı çeşm-i terim kana kanmadı
Âh-ı şerer-feşândan dil-i zâr usanmadı
Yakdı bu cismi nâra da kendisi yanmadı
Yandım yakıldım ise [de] kimse inanmadı
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım
6. Derdâ ki olmadı der-i maḳşad küşâde âh
El vermedi murâd ben nâ-murâda âh
Verdim ümidi bād-ı hevâ-bâda âh
Oldum ġıyâbe-i çeh-i ye'se fütâde âh
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım
7. Mümkün ise cihân ne bu maṭlabdaki muḥâl
Bu mebhâş-i ġarîbde oldu zebân lâl
Dil-ḥâhım üzre âha daḥî kalmadı mecâl
'Âkif uzatma kışsa-i ġayrı bu sözde kal
'Âlemde Âdem olmadığın şimdi añladım
'Âlem o 'âlem olmadığın şimdi añladım

ŞARKILAR

-I-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Firqatîñle dil-i biçâreyi bimâr etdiñ
AcımaZ mı yüreğîñ merhâmetiñ yok mu seniñ
Cevr ile cân u cihândan beni bizâr etdiñ
AcımaZ mı yüreğîñ merhâmetiñ yok mu seniñ
2. Seni cânâ geceler şubha değın ben anayım
Âteş-i 'aşkıñla böyle bütün gün yanayım
Ateş-i hicriñ ile hün-ı derûna kıanayım
Acımasız mı yüreğîñ merhâmetiñ yok mu seniñ
3. Hele bûs-ı leb-i la'liñle söze yatmazsın
Perçemiñ olsun a zâlim niçin oğşatmazsın
Bu kıadar yalvarırım hâlime rahm etmezsin
Acımasız mı yüreğîñ merhâmetiñ yok mu seniñ

-II-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Şeb midir bu ya sevâd-ı âh-ı pinhânım mıdır
Şem'-i meclis-i şu'le-i dâğ-ı nümâyânım mıdır
Bilmez oldum sâkiyâ derd-i firâk-ı yâr ile
Mey midir yâhûd sirişk-i çeşm-i giryânım mıdır
2. Âh-ı serdim girye-i germim midir bilmem sebeb
Kaldı gitdi gonca-i maqşûd böyle beste-leb
Diñle zâlim diñle bak bezm-i mağabbetde 'aceb
Ney midir efgân eden ya kıalb-i süzânım mıdır
3. Dil zağım-dâr u nıgeh hayrân ü dide eşk-bâr
Sine pür-sûz u ciger pür-hün u ten zâr u nizâr
Hâşılı oldum harâb ammâ ki bilmem 'âşıkâr
Eyleyen böyle beni cânım mı cânânım mıdır

I. M. 27, Y. 160a.

II. M. 26, Y. 166a.

1 yâhûd: bu yâ Y.

-III-*Hece vezni (6+5=11 li)*

1. Pek arzular gönül efendim seni
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni
Dâğ-ber-dâğ edip bu cân u teni
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni
2. Hâl-i perişânim edersen su'âl
Geçer her bir günüm hiçriñle bir sâl
Kalmadı cismimde şâkat ü mecâl
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni
3. Hayâliñ durmakta gözümde dâ'im
Zebânım olmakda zikriñle kâ'im
Âh u feryâd ile geçer her ânım
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni
4. 'Akl u fikri bütün târumâr etdim
Şaşırıp vâdi-i hayrete gitdim
Nâr-ı hicrâniñle eridim bitdim
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni
5. Dâmenimden tutup süziş-i firâkat
Çıkdı giribâna şu 'le-i hasret
Cigerden yarılıp nâr-ı mağabbet
Yağdı kül eyledi firâkıñ beni

GAZELLER**-I-***Mefâ'ülün Mefâ'ülün Mefâ'ülün Mefâ'ülün*

1. Kulüb-ı ehl-i Hâk memnün-ı her-kâr-ı qâderdir hep
Mezâkında sihâm-ı cevri ü miñnet ney-şekerdir hep

III. M. 28, Y. 166b. Menfâda iken söylenmiştir.

I. M. 24, Y. 164 a.

2. Tehidir sine-i 'ârif nukûş-ı reft ü âmeden
Velî eczâ-yı 'âlem germ-pÿyân-ı seferdir hep
3. Hemân bir sâkıye var ihtiyâcî 'âşıkın yoĥsa
Kebâb-ı dil şerâb-ı eşk-i dîde mâ-ĥazardır hep
4. Mürüvvet olmayan tab'ında rif'atle kerim olmaz
Kimi gördümse evzâ'-ı felekden şekve-gerdir hep
5. Tefâşîl-i me'ânî hikmet-i enfüsdedir 'Âkif
Mütûn-i hey'et-i âfâkı gördüm muĥtaşardır hep

-II-

Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün Mefâ'îlün

1. Deĥil cevri felekden şekve vü devrândan feryâd
Şu vahşet-ĥânedede nâbüdi-i yârândan feryâd
2. Nişib-i câh-ı ĥurbetde 'ulüvv-i menzilet maĥfî
Velî bî-mihri-i ihvân-ı rû-gerdândan feryâd
3. Maĥabbet bir taratfdan ĥasret-i cânân bir yandan
'Aceb mi 'âşık-ı bî-çâre etse cândan feryâd
4. Atılmış bir kemân-ebrû mehîn âĥûş-ı vaşlından
Sezâdır evce çıksa nâvek-i perrândan feryâd
5. Yazarken derd-i cân-gâh-ı derûnum leyle-i ĥamda
Erer dâmân-ı çarĥa ĥâme-i giryândan feryâd
6. Açılmış ĥayra ben bü-yı cefâ şemm eyledüm anda
N'ola bülbül-veş etsem ol gül-i ĥandândan feryâd
7. Ne cem'-i şervet-i dünyâ ne kesb-i râĥat-ı 'uĥbâ
Bu bâzâr-ı fenâda 'Âkifâ ĥüsrândan feryâd

-III-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

'Âkifâ hendese-pîrâyî-i kilik-i sermed
 Yapdı mînâ-yı muhammesde binâ-yı marşad
 Şi'ri iş'ardan ibrâz-ı hikemdir maqşad
 "Hey'et-i nazma ğarâz şüret ise bes Es'ad
 Ba'dezîn hâmemizi hikmete mu'tâd edelim."

-IV-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Olmasa vâsıl meşşâta-i takdîr-i Kadir
 Hüsn-i şüret mi bulur rûy-ı 'arûs-ı tedbir
2. Sürh-gün aksa n'ola dideden âb-ı eşkim
 Etdi bārân-ı belâ çeşme-i cânı tekdir
3. Dil-i 'uşşâk ser-i zülfüne olmuş tâbi'
 Bü'l-'aceb kim çekilir bir kıl ile bir sürü şir
4. Büy-ı gülden gerek ey şüh saña pîrâhen
 Ne revâdır ten-i nermînine sirbâl-i harîr
5. Kuruş-ı mihr ü mehine yok nîgeh-i râğbetimiz
 Olalı hañçer-i bezm-i felekden dil-sir
6. Gerden-i Zühreye ta'lik ederim bu nazmı
 'Âkifâ Hâzret-i Müstâk ederse tanzîr

-V-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Serim peymâne-i şahbâ-yı sevdâ-yı maĥabbetdir
 Dilim dürr-i yetîm-i dürc-i deryâ-yı maĥabbetdir

III. M. 36. Es'ad Paşa'nın bir gazellerini tahmîsden fakat maqta'ı bulunabilmiştir.

IV. M. 38. Meşâyih-i şuarâdan Bitlisî Müstak Baba'ya verilip tanzîr etmişlerdir.

V. M. 20, Y. 164b.

2. Ciğer biñ pâre olsa tûğ-ı cevriñle yine cânâ
Lisân-ı hâl ile her cüz'i gûyâ-yı maħabbetdir
3. Olursa sînem üzre tâze tâze dâğlar peydâ
Ne ğam kim kâle-i cismimde tamğâ-yı maħabbetdir
4. Lisânım lâ ile mahzûn gönül illâ ile memnûn
Biri nefy ü biri işbât-ı ma'nâ-yı maħabbetdir
5. Firâkıñla n'ola kevneyni yaksa âteş-i âhım
Dilimde berķ uran envâr-ı esmâ-yı maħabbetdir
6. Seniñle ğaldı vuşlat dostum şad bezme kim anda
Bütün zerrât-ı âlem mest ü rüsvâ-yı maħabbetdir
7. Vefâtımda yazılısın 'Âkifâ seng-i mezârımda
Şehid-i 'aşķ-ı âlem-süz u şeydâ-yı maħabbetdir.

-VI-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. 'Azimet-i nıgehim dilleri şikâra mıdır
Nühüfte fitneleriñ şimdi âşikâra mıdır
2. Yarım daķıka beni bezm-i vuşlata ğomadıñ
Bütün 'inâyetiñ ağıyar-ı nâ-bekâra mıdır
3. Ğadeng-i ğamze ğörüp sînem üzer şerħaları
Demiş belâ-keş-i 'aşķa bu yara yara mıdır
4. Semend-i cevriñ ile az mı pâyımâl oldum
Hemişe ğaşd-ı tegâfûl bu ğâksâra mıdır
5. Nevâ-yı bülbülü bilmem bu bağda 'Âkif
Ĝül-i sipence mi yoħsa o ğül-'izâra mıdır.

-VII-*Mefâ'ülün Mefâ'ülün Mefâ'ülün Mefâ'ülün*

1. Göñül her dilberin meftünü olmaz hayli serkeşdir
Veli ol gamzesi fettanı bilmezsin ne dil-keşdir
2. Ne deflü âfet olsa merdüm olan cârın incitmez
Yakar mı penbe-i minâyı bak sahbâ ki âteşdir
3. Perişân eylemiş gîsü-yı yârı pençe-i şâne
Anıñcün 'âşık-ı şürüdcüniñ hâbi müşevveşdir
4. Bilindi rütbe-i mâhiyyeti bedr-i müniriñ de
Hañadur her kim ol hürşid-i hüsne derse meh-veşdir
5. Ğam-ı hicrân çeker bir yana baht-ı tire bir yana
Giribân-ı hayâlim 'Âkifâ vaqf-ı keşâkeşdir

-VIII-*Mef'ülü Mefâ'ülü Mefâ'ülü Fe'ülün*

1. Müstakbel ü mâzî aña-kim hâl-i hâzerdir
Yek-reng-i fenâ 'ârif-i pākîze-nazardır
2. Zâhid ki nedâneste ola zevk-ı fenâyı
Şüretde eger tã'atı hayr olsa da şerdir
3. Dâd u sitedi başkadır âşüfte-i 'aşkıñ
Şehbender-i 'irfânda anıñ nef'i zararlıdır
4. 'Aşk olsun o bîmâra ki zehr-i gam-ı cânân
Zevkünde anıñ çâşni-i gül-be-şekerdür
5. Vâbeste ise 'ayş u tarab hükm-i nücûma
Mehtâb ederiz yâr ile çün devr-i kâmerdir

VII. M. 22, Y. 165a.

2 Merdüm olan cârın: merd olan cîrânın Y.

VIII. M. 24, Y. 164b.

4 bîmâra: bîçâre Y.

anıñ: behem M.

6. Âh etmedim ammâ göricek sünbül-i zülfün
Gül ruhların âzürde eden nûr-ı başardır
7. 'Âkif gibi dilbeste olan dergeh-i pîre
Bî-sâgar ü mül neş'e-ver-i feyz-i şeherdır

-IX-

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

1. Sâgar-ı dîde-i 'aşıkda nem olmaz da n'olur
Dil-i biçârede hûn-ı elem olmaz da n'olur
2. Hıfzına cân verilen kâle-i bed-reng-i cihân
Bir gün üftâde-i sûk-ı 'adem olmaz da n'olur
3. Halkın ıslâhına güşişle fedâ-yı ser eden
Şâh-ı misvâk gibi muhterem olmaz da n'olur
4. Şâh-ı bâlâda olan miyve nühûset-endâz
Zahm-ı horende-i seng-i sitem olmaz da n'olur
5. 'Âkifâ qadr-i hayâtı bilen erbâb-ı şu'ür
Her nefes şekker-güzâr-ı ni'am olmaz da n'olur

-X-

Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Ne dem ki bezmde ol şüh-ı 'işve-ger bulunur
Hayâl-hâne-i 'uşşâkda neler bulunur
2. Sevâd-ı a'zam-ı 'aşkıñ haşâisindendir
Ki her mahallede biçâre biñ kadar bulunur
3. Bu gice bezme o meh-rû rakîb ile geldi
Şu hayra beñzedi meclis içinde şer bulunur
4. Zâmîri fikr-i sivâ 'aşkdan eder mi tehi
Telâţum eylese deryâ yine güher bulunur

5. Hemân kendiñi zann etme 'Âkifâ dil-rîş
Bu kâr-hâne-i gamda ne derdliiler bulunur

-XI-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Özge bir sevdâ bıraktı cânıma efkâr-ı 'aşk
Bir bakışda âteşe yakdı beni dildâr-ı 'aşk
2. Feyz-i 'İsâ hikmet-i Loqmân baña kâr eylemez
Hâme-i kudret ezelde yazdı çün bimâr-ı 'aşk
3. Pâre pâre olmasın ya neylesin bîçâre dil
Her nazarda biñ tecellî gösterir dîdâr-ı 'aşk
4. Cünbüşünden zâhir oldu halka-i sırr-ı vücûd
Noқта-i vahdetdir ancak merkez-i pergâr-ı 'aşk
5. Zulmet-i şirk ü riyâdan kurtarırdı kendisin
Zâhidiñ kalbinde tâbân olsa ger envâr-ı 'aşk
6. Sığmadı tefsîri nuţka ermedi 'aql-ı cihân
Şafha-i sînemde kaldı muşhaf-ı esrâr-ı 'aşk
7. Dergeh-i şâh-ı velâyetdir penâhım 'Âkifâ
Bende-i Kerrâr-ı 'aşkıım bende-i Kerrâr-ı 'aşk

-XII-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Olalı reng-i ruhuñ şermi ile dem-beste gül
Ser verip bâlin-i gülbünde yatar dil-ğaste gül
2. Besleyip hün-ı cigerlerle hayâl-i rüyunu
Ziver-i minâ-yı çeşm etdim gör ey nevrete gül
3. Seyr kııl düd-ı kebûd-ı âh-ı âteş-bârımı
Görmediñse sevdiğim ger sünbüle peyveste gül

4. Şimdi kopdu gülşen-i tab'ımdan ihdâ eyledim
'Âkifâ bezm-i ahibbâya sezâ bir deste gül.

-XIII-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Sâkiyâ bir câm ile tahvil-i hâl etmez misin
Hâtırım âzâde-i renc-i melâl etmez misin
2. Mezheb-i hübânda yok mu kabûl-ı ma'ziret
Ben kusûr etdimse sen 'afv ü helâl etmez misin
3. Şâhbâz-ı evc-i istignâ iseñ de luft edip
Âşiyân-ı vuşlata tahrik-i bâl etmez misin
4. Geçdi 'ömrüm derd-i hicrâniñla cânâ ba'de-ez-în
Bendeñi memnûn-i ihsân-ı vişâl etmez misin
5. Etdiğin va'd-i 'inâyet hâtıra gelmez mi hiç
Bezm-i ülfet demlerin fikr ü hayâl etmez misin
6. 'Âkif-i zârîñ lisânen şormaz iseñ hâlini
Bir nigâh-ı luft ile bâri sü'al etmez misin

-XIV-

Müstef'ilâtün Müstef'lâtün

1. Dil-dâde oldum ol dil-sitâna
Duş oldu başım derd-i cihâna
2. Ey çeşm-i âfet kaddi kıyâmet
Olmaz mı gayet âh u figâna
3. Derd-i muhabbet olduğça kat kat
Harf-i şikâyet gelmez dehâna
4. Fikr-i hayâliñ mihr-i cemâliñ
Aşk-ı visâliñ kâr etdi cânâ

XIII. M. 20, Y. 165b.

1 renc-i: renc ü Y.

XIV. M. 27, Y. 165b.

2 çeşm-i âfet kaddi: çeşm-i âfet kadd-i Y.

4 Matbu

5. Güş eyle âhım 'afv et günâhım
Raħm eyle şâhım ben nâtüvâna
6. Hâyetde kaldı hün ile doldu
Hâkister oldu dil yana yana
7. Ten pür-şerâre dil pâre pâre
'Âkif bu yara gelmez beyâna

-XV-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

1. Dem-i hüzn ü ferah etmez eşer erbâb-ı 'irfâna
Müsâvidir şeb ü rüz-ı cihân mihr-i dıraşsâna
2. Muħit olmaktadır haţ-ı siyeh gird-i leb-i yârı
Tasalluţ etmek ister mûrlar mühr-i Süleymâna
3. Halebde bir şeh-i hüsne haţ-ı Bağdâd 'arz etdim
Cebinin çin edince döndü şubhum şâm-ı hicrâna
4. Dil-i bimâr için timâr-ı vaşlın etdim istid'â
Maħalli dendi kaldı der-kenârı kayd u ihsâna
5. Varılmaz pây-ı takyid ile 'Âkif küy-ı itlâka
Saķın dil baēlama ümmid ü bime sūd u hüsâna

-XVI-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Çeşm-i cādü hayret-âlüd-ı füsün eyler beni
Hal-i fitne deşt-peymâ-yı cünün eyler beni
2. Ben sipend-i Tūr-ı 'aşkım âteş-i ruhsâr-ı yâr
Hâhiş-i vuşlatda bî-sabr u sükün eyler beni
3. Hâbbezâ ol bâde-i dildü ki feyz-i kaçrası
Vâķıf-ı sırr-ı süveydâ-yı derün eyler beni

4. Cevr-i sâkî nağme-i dilsüz-ı mutrib el-amân
Tâ-be-gerden garka-i seylâb-ı hûn eyler beni
5. Şeşder-i 'âlemde 'Âkif ka'beteyn-i tâli'im
Bir düşeş göstermeyip zâr u zebûn eyler beni

-XVII-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâi'lün

1. Âkıbet bîmâr gereded ez-gam-ı rencûr-ı mâ
Subh-i mahşer hûn mî-giryed be-şâm-ı sûr-ı mâ
2. Yâ zi-pâ u yâ zi-ser âvîhte gûyâ-yı Hak
Hemdem-i murg-i şeb-âvîz âmede Mansûr-ı mâ
3. Çûb-dârî mânde bûd ez-mâsivâ-yı Hak meger
Ber-güzeşt âhir ez û der-yek nefes Mansûr-ı mâ
4. Sâgarî serşâr çün ez-bezm-i vahdet ber-girift
Zâid âmed câm ser ber-dâr zed Mansûr-ı mâ
5. Tâ be-dânî çün güzeştên bâyed ez-dâr-ı fenâ
Ez-ser-i ta'lîm kerd izhâr-ı Hak Mansûr-ı mâ
6. Bes ki dâred merdum-i çeşmem hayâl-i hâl-i yâr
Sâye-i yekdâne-râ hırmen şinâsed mûr-ı mâ
7. İhtiyârî hest der- ef'âl-i mâ 'Âkif velî
İhtiyârî ne ez-an ma'nî ki şod makdûr-ı mâ

MUKATTA'AT

-I-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Eyâ şâh-ı rûsul v'ey nûr-ı çeşm-i encüm-i eflâk
Seniñ icmâl-i vaşfiñdir hîtâb-ı 'izzet-i levlâk
Dañi ol yoğiken sen var idin halvet-geh-i Hâkda
N'ola şân-ı 'azîmin 'akl-ı fa'âl etmese idrâk

XVII. M. 22. (Bu Farsça gazelin okunmasındaki yardımları için Yard.Doç.Dr.Mustafa Çiçekler'e teşekkür ederiz).

I. M. 31, Y. 167a.

-II-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Şeh-i tenhâ-nişin-i taht-gâh-ı kurb-ı ev ednâ
 Hüdâvend-i hüdâvendân habîb-i hazret-i Mevlâ
 Gubâr-ı âşiyânın kühl-ı çeşm-i kudsiyân olsa
 N'ola ey pâdişâh-ı 'arş-ı sübhânellezî esrâ

-III-

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ilün

Tâb-âver-i keyf olsa o şüh-ı mül-i sâgar
 Ruhsârı olur gayret-i reng-i gül-i sâgar
 Ağzın öpeyim ver bâña ey sâki-i meh-rû
 Söylenmiş ise ol şanem-i kulkul-i sâgar.

-IV-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

Sipîhr-i Zâl-i 'aşkıñ mâcerâ-yı zaḥm-ı nâsürün
 Zebân-ı çeşm-i hün-efşânı söyler kendiden sorma
 Dil-i nâ-kâmıñ evzâ'-ı felekden çekdiğin ammâ
 Sorarsañ 'Âkif-i gam-hârdan sor gayrıdan sorma

-V-

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

Vaşl ise eger maṭlabıñ ol şem'-i cemâle
 Pervâne-şifat bezme yanıp yakılarak var
 Ey nâz-ı nîgeh zülf ü miyâna sarılınca
 Ahvâlimi 'arz etmede yâra kılı kırk yar

II. M. 31, Y. 167b.

III. M. 31, Y. 167a.

IV. M. 32, Y. 167a.

¹ zaḥm-ı nasurun: hâl-i pür-şürüñ Y. zebân: dehân Y.

² nâkâmıñ ı: nâ-şadıñ Y. gam-hâr: nâ-kâm Y.

V. M. 37, Y. 169a.

-VI-*Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün*

Kıl temâşâ giryehâ-yı dîde-i pür-hûnumu
Görmediñse ey perî-peyker leb-i deryâda gül.

-VII-*Mefâ'ilün Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün*

1. Gehî piyâle gehî âh-ı bî-eşer çekeriz
Bilir misin şu hârâbâtta neler çekeriz

-VIII-*Mef'ülü Fâ'ilâtü Mefâ'ilü Fâ'ilün*

Kilk-i nefesle çekdi gönül medd-i nâleyi
Yağdı elimde süz-ı derûnum risâleyi

-IX-*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*

Dü çeşm-i intizârım mevce-i seylâbdır sensiz
Ki her bir kaçresi aynımda bir girdâbdır sensiz

-X-*Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün*

Dü çeşm-i eşk-bârım bahr-i şûr-engîzdir sensiz
Enîsim künc-i gamda nâle-i şeb-hîzdir sensiz

VI. Y, 169a.

VII. M. 38, Y. 169a.

VIII. M. 31, Y. 167 b.

IX. M. 38.

X. Y. 169a.

LÛGAZLAR

-I-

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ûlün

1. Nedir ol tırfa kâsr-ı köhne-icâd
Ederler nev-be-nev mişlini bünyâd
2. Münakkaş ba'zısı hem ba'zı sâde
Gehî mestür olur gâhî küşâde
3. Vücûdu bâ'is-i zevk u şafâdır
Dağî mihmânları behcet-fezâdır
4. Yigirmi başı var beşdir ayağı
Velî rûy-ı zemînde yok durağı
5. 'Aceb kim ol sarâya giren insân
Olur ekşer-i vaktde zâr u giryân
6. Dağî bir hikmeti var ol sarâyın
İçinden zelzele hiç gitmez anıñ
7. Bilinmez 'Âkifâ bu nükte âsân
Zen ile izdivâc etmezse merdân

-II-

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

1. Ol nedir kim sîme beñzer çihresi
Gâlibâ var kimyâdan behresi
2. Bî-ser ü pâ geşt eder dünyâyı hep
Cânlı mı cânsız mıdır bilmem 'aceb
3. Vaşf olunsa tarz-ı âhârla revâ
Bir günâh-kâr-ı mazarrat intimâ
4. Dâ'imâ bir kal'ada maḥbûs olur
Gâhî kerre Hızr ile me'nûs olur

I. M. 33, Y. 161 a.

II. M. 33, Y. 161a.

5. Fi'l-meşel hañçer olsa sad hezâr
Cismi olmaz zerre deñili zañm-dâr
6. Hâlline rağbet edenler 'Âkifâ
İlm-i kâfa meyl iderlerse sezâ

-III-

Fe'ilâtün Mefâ'ilün Fe'ilün

1. Kimdir ol leşker-i şecâ'at-kâr
Oldu pür-hâş bunlara efkâr
2. Ceng edip birbirin helâk eyler
'Arsa-i rezmi lerze-nâk eyler
3. Cümlesi kâr-zâr ile meşgûl
Lîk yok hiç kâtil u maqtûl
4. Mañv ederler birbirin ammâ
Bü'l-'aceb kim yine olur ihyâ
5. 'Âķibet hep olup za'if u zebûn
Cümlesi bir yere olur medfûn
6. Bir bakımda kumusa bir ķardaş
Ya'nî bihüdedir nizâ' u telâş
7. Her kim eylerse 'Âkifâ ta'yin
Fikr-i bārikine sezâ tañsın

MERSİYE**Hece vezni (6+5=11 li)*

1. Tıfl-ı nâzeninim unutmam seni
Aylar günler degil geçse de yıllar
Telh-kâm eyledi firâkıñ beni
Çıkar mı hâtırdan o tatlı diller
2. Kıyılmaz iken öpmege teniñ
Şimdi ne hâldedir nâzik bedeniñ
Añdıkça gülşende gonca-deheniñ
Yansın âhım ile kül olsun güller
3. Teğayyürler gelip cism-i semine
Döküldü mü siyâh ebrû cebine
Sırma saçlar yayıldı mı zemine
Dağıldı mı kokladıgım sünbüller
4. Feleğiñ kinesi yerin buldu mu
Gül yanağıñ reng-i rüyuñ soldu mu
'Acabâ çürüdü toprak oldu mu
Öpüp oğşadıgım o pamuk eller

---

* Hafîdesi vefatında söylemişdir.

M. 37, Y. 167a.

¹ geçerse (!) M., Y.

eyledi: etse de Y.; çıkar mı hâtırdan: hatırdan çıkar mı Y.

⁴ rengi rüyu (!) M., Y.